

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
ІМЕНІ ВАЛЕНТИНИ ВОЛОШИНОЇ**

КАФЕДРА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: ВИХОВАННЯ ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ
ПЕРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Студентки МАППЗ групи
Освітньої програми Початкова освіта.
Психологія
Спеціальності 013 Початкова освіта
Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістра
Сінченко Ганни Валеріївни

Науковий керівник: **Комарівська Н.О.**,
доцент, кандидат філологічних наук

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИХОВАННЯ ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	10
1.1. Лінгводидактичні основи звукової культури мовлення.....	10
1.2. Виховання звукової культури мовлення молодших школярів як психолого-педагогічна проблема.....	20
1.3. Питання розвитку звукової культури мовлення учнів у теорії та практиці початкової школи.....	28
1.4. Огляд творчого досвіду учителів з виховання звукової культури мовлення учнів початкової школи на уроках української мови.....	33
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ПЕРШОКЛАСНИКІВ	44
2.1. Сучасний стан сформованості звукової культури мовлення молодших школярів.....	44
2.2. Методи й прийоми виховання звукової культури мовлення в учнів початкової школи.....	55
2.3. Система вправ та завдань для формування правильної звуковимови в молодших школярів.....	71
2.4. Організація, хід і результати експериментальної роботи з формування правильної звуковимови учнів початкової школи.....	79
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	91
ДОДАТКИ	99

ВСТУП

Культура мовлення в словникових джерелах описується як оволодіння нормами усної та письмової літературної мови (правилами вимови, наголосу, слововживання, граматики, стилістики), а також здатність використовувати виразні мовні засоби в різних комунікативних ситуаціях, відповідно до мети й змісту висловлювання. Звукова культура мовлення є важливою складовою загальної мовної культури. Це поняття є досить складним і охоплює низку важливих компонентів, таких як чітка артикуляція звуків української мови, фонетична і орфоепічна правильність, мовне дихання, сила голосу, темп мовлення, фонематичний слух та засоби інтонаційної виразності (наголоси, логічні паузи, ритм, тембр, мелодика).

Молодший шкільний вік є найбільш сприятливим для формування та розвитку правильної вимови. У цьому віці дитина здатна засвоювати більшість звуків та закріплювати їх у власній вимові, вчиться користуватися своїм голосовим апаратом. Саме тому виховання звукової культури мовлення у дітей даного віку спрямоване на розвиток слухового сприймання, на засвоєння та закріплення правильної вимови звуків, які формуються в процесі загального та мовленнєвого розвитку дитини.

Виховання звукової культури мовлення першокласників на уроках української мови є важливим етапом у їхньому загальному мовленнєвому розвитку. Цей процес спрямований на формування в дітей правильної звуковимови, орфоепічних навичок та вміння чітко й виразно висловлювати свої думки. Саме в молодшому шкільному віці закладаються основи мовленнєвої культури, що впливатиме на їхню комунікативну компетентність у подальшому навчанні.

Розвиток звукової культури включає роботу над правильною артикуляцією звуків, інтонацією, темпом мовлення, що допомагає дітям краще розуміти усне мовлення та взаємодіяти з іншими. Уроки української мови створюють для цього сприятливі умови, оскільки регулярна практика

правильного говоріння, читання вголос та слухові вправи сприяють закріпленню мовних норм.

Виховання звукової культури також впливає на розвиток мовленнєвого слуху, що є основою для успішного засвоєння нових мовних знань, формування грамотного письма та загальної мовної грамотності першокласників.

Концепція «Нова українська школа», Державний стандарт початкової освіти» спрямовують учителів на формування ключових компетентностей, серед яких вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною та іноземною мовами, інформаційно-комунікаційна компетентність та ін.

Дитина опановує мову практично, використовуючи її як засіб спілкування, при цьому не усвідомлюючи загальних мовних закономірностей. Одне з головних місць в сучасній початковій освіті посідає проблема засвоєння першокласниками мовних знань, зокрема виховання звукової культури. У Концепції «Нова українська школа» зазначено, що молодші школярі мають набути вміння усно й письмово висловлюватися, тлумачити поняття; здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ; усвідомлення ролі ефективного спілкування [42, 11].

У «Загальних положеннях Закону України про освіту» зазначається, що основною метою освіти є гармонійний розвиток особистості, яка є найвищою цінністю суспільства, а також розвиток її талантів, інтелектуальних і фізичних можливостей. Досягнення цих цілей тісно пов'язане з ґрунтовним знанням української мови, без яких неможливий суспільний поступ та збагачення інтелектуального, творчого й культурного потенціалу нації.

Теоретичними основами навчання української мови займалися такі науковці, як Н. Бабич, І. Білодід, С. Дорошенко, Р. Краєвський, О. Левченко, Л. Вознюк. Методикою роботи з фонетичним матеріалом та вимовою

займалися Н. Босак та Л. Мацько, а питанням вимовної норми – А. Грищенко, М. Жовторюх, А. Коваль, Н. Пентилюк. Вивченням вікових особливостей засвоєння звукової сторони мовлення та формуванням орфоепічних навичок у молодших школярів працювали М. Вашуленко, О. Савченко, Н. Тоцька, О. Хорошковська та інші.

Головним завданням учителя початкових класів є формування в учнів уваги до звукової сторони мовлення не тільки як засобу спілкування, а й як показника їх культурного рівня. Учитель має контролювати власну вимову, дотримання пауз, інтонацію та звукові особливості в різних мовленнєвих ситуаціях. Важливою є і робота над вимовою учнів, адже від цього залежить їхня здатність читати, розуміти усне мовлення, а також правильно говорити та писати.

Формування звукової культури мовлення полягає в засвоєнні дітьми норм літературної вимови, що є важливою частиною змісту мовної освіти під час навчання грамоти в початковій школі. Тому вчителю початкових класів необхідно враховувати мовленнєвий розвиток учнів на кожному етапі освіти, щоб організувати ефективну систему вдосконалення навичок мовлення для кожної дитини протягом чотирьох років навчання.

Аналіз науково-методичної літератури з цієї теми дозволив виділити кілька основних напрямів роботи вчителя щодо формування звукової культури мовлення в молодших школярів: збагачення активного словникового запасу, розвиток фонематичного слуху, засвоєння літературної вимови, формування граматичної структури мовлення (орієнтуючись на прості поширені речення), розвиток інтонаційної виразності, діалогічного і монологічного мовлення, а також свідоме оволодіння дітьми основними фонетичними та граматичними поняттями. Також важливим є розвиток чуття українського слова, літературного смаку та інтересу до читання.

Особливу увагу вчитель повинен приділяти дітям з мовленнєвими вадами, оскільки проблеми з вимовою звуків можуть свідчити про

недорозвиненість фонематичного сприймання. Якщо ці порушення не пов'язані зі слуховими або інтелектуальними вадами, їх можна кваліфікувати як дислалію, а на письмі – як дисграфію. До цієї категорії належать діти з дефектами звуковимови або фонетико-фонематичними порушеннями.

Одним із ключових завдань школи є навчити учнів правильних вимовних і правописних норм української мови, розширити їхній словниковий запас та сприяти розвитку зв'язного мовлення. Таким чином, основною метою вчителя початкової школи є навчання дітей літературної вимови. Отже, вибір теми кваліфікаційного дослідження «Виховання звукової культури мовлення першокласників на уроках української мови» є актуальним і доцільним.

Об'єкт дослідження – процес формування правильної звуковимови в учнів початкової школи.

Предметом дослідження є методи та прийоми формування звукової культури мовлення в молодших школярів на уроках української мови.

Мета дослідження – проаналізувати теоретичні засади виховання звукової культури мовлення в учнів початкових класів, визначити можливості використання вправ та завдань для формування правильної звуковимови в молодших школярів.

Гіпотеза дослідження: виховання звукової культури мовлення молодших школярів буде ефективним, якщо у навчальному процесі застосовувати комплекс методів, спрямованих на розвиток орфоепічної правильності та виразності мовлення, з урахуванням психологічних особливостей дітей цього віку та поступового ускладнення навчальних завдань, що формують навички правильної вимови.

Відповідно до мети та гіпотези дослідження визначено такі завдання кваліфікаційної роботи:

- 1) здійснити дефінітивний аналіз основних понять дослідження;

2) здійснити аналіз наявної психолого-педагогічної літератури, що стосується проблеми розвитку правильної звуковимови в дітей молодшого шкільного віку.

3) описати передовий педагогічний досвід учителів початкової школи щодо виховання звукової культури мовлення дітей;

4) визначити дійсний стан сформованості звукової культури мовлення першокласників;

5) розробити систему вправ та завдань для формування правильної звуковимови в дітей молодшого шкільного віку та впровадити її в роботу з першокласниками;

6) описати результати проведення формувального та підсумкового етапів експерименту.

У процесі дослідження нами використано комплекс науково-педагогічних *методів*: вивчення літературних джерел; узагальнення передового педагогічного досвіду; цілеспрямоване педагогічне спостереження; анкетування, бесіди, вивчення й аналіз результатів діяльності учнів тощо.

Дослідно-експериментальна робота проводиться *на базі* Моївського ліцею Бабчинецької сільської ради Могилів-Подільського району Вінницької області (15 учнів, експериментальний клас) та Сокільського ліцею Чернівецької селищної ради (14 учнів, контрольний клас).

Наукова новизна полягає в тому, що визначено психологічні та педагогічні аспекти виховання звукової культури мовлення молодших школярів; проаналізовано основи наукового підходу до розвитку звукової культури мовлення учнів початкової школи; визначено критерії, показники та рівні сформованості звукової культури мовлення дітей початкової школи; описано ефективні методи й прийоми формування правильної звуковимови в молодших школярів.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у вивченні й узагальненні педагогічних засад виховання звукової культури

мовлення молодших школярів на уроках української мови; розроблені та запроваджені в освітній процес початкової школи методичних матеріалів.

Апробація основних положень дослідження відбувалась у процесі експериментальної роботи в школі, шляхом участі в науково-практичних конференціях:

– XXI студентській науково-практичній конференції «Актуальні питання культури мовлення» (21 лютого 2024 р., м. Вінниця) (тема: «Методичні прийоми формування правильної звуковимови в молодших школярів»);

– Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Наукові перспективи та методичні інновації в розвитку початкової освіти» (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 18 квітня 2024 р.) (тема: «Проблеми формування правильної звуковимови в дітей молодшого шкільного віку»);

– Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Актуальні проблеми навчання і виховання молодших школярів» (м. Харків, 10 травня 2024 року) (тема: «Виховання звукової культури мовлення в молодших школярів на уроках української мови»).

За матеріалами дослідження опубліковано статті:

1. Сінченко Ганна. Проблеми формування правильної звуковимови в дітей молодшого шкільного віку. *Наукові перспективи та методичні інновації в розвитку початкової освіти: збірник матеріалів I Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції* (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 18 квітня 2024 р.) / редкол.: Н. Олійник, В. Імбер, Н. Казьмірчук, Г. Кіт, Н. Комарівська, Л. Любчак, Н. Стахова, Ю. Бондар; за заг. ред. Н. Олійник. Вінниця, 2024. Вип. 1. С. 430-433.

2. Сінченко Ганна. Виховання звукової культури мовлення в молодших школярів на уроках української мови. *Актуальні проблеми навчання і виховання молодших школярів: матеріали I Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф.*

здобувачів вищ. освіти і молод. учених, Харків, 10 трав. 2024 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди [та ін.; за заг. ред. Л. П. Ткаченко]. Харків: ХНПУ ім. Г.С.Сковороди, 2024. С.91-93.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 2 розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аніщук А. М. Оптимізація мовленнєвого самовираження старших дошкільників: методичний посібник для вихователів, батьків та студентів дошкільних відділень педагогічних вузів. Ніжин, 2008. 63 с.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. Київ, 1994. 184 с.
3. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990. 232 с.
4. Бадер В. І. Взаємозв'язок у розвитку усного і писемного мовлення молодших школярів: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: спец. 13.00.02. Київ, 2004. 36 с.
5. Баран Г. Рідна мова в рідній школі. *Слово Просвіти*. 2009. № 51. С.11.
6. Бібік Н. В. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / за загальною редакцією О.В.Овчарук*. Київ: «К.І.С.», 2004. С. 45-50.
7. Бібік Н. М., Вашуленко М. С., Мартиненко В. О. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи. Київ, 2014. 346 с.
8. Біляєв О.М. Лінгводидактика рідної мови: навч.-метод. посіб. Київ: Генеза, 2005. 180 с.
9. Бобчук О., Ігнатенко Е. Робота з фразеологізмами на уроках української мови. 2006. № 4. С. 10-13.
10. Богущ А.М., Шиліна Н.Є. Мовленнєва готовність старших дошкільників до навчання у школі. Одеса: ПНЦ АПН України, 2003. 335 с.
11. Богущ А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник / за ред. А.М. Богущ. Київ: Вища школа, 2007. 542 с.
12. Борова Л. І., Якимчук В.І. Вчимо правильної вимови. *Дошкільне виховання*. 1996. № 5. С.8-12.

13. Босак Н.Ф. Формування фонетико-орфоепічної компетенції студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів південно-східного регіону України: дис. ... канд. пед. наук 13.00.02. Одеса, 2003. 259 с.
14. Бутенко Н. Ю. Приходько В.М., Федоренко Н.І. Комунікативні процеси у навчанні: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. Київ: КНЕУ, 2004. 334 с.
15. Вакуленко М.О. Українська термінологія: комплексний лінгвістичний аналіз: [монографія]. Івано-Франківськ: Фоліант, 2015. 361 с.
16. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови в початковій школі: навчальний посібник. Київ: Література ЛДТ, 2011. 367 с.
17. Вашуленко М. Нормативне наголошування слів – важлива ознака літературного мовлення. *Початкова школа*. 2015. №1. С.17-21.
18. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. на CD) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: 2009. 1736 с.
19. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. Бусел В.Т. Київ – Ірпінь: Перун, 2004. 1440 с.
20. Вензель А. П. Методичний кейс: Формування фонетичної компетенції в учнів початкової школи на основі фонетичних ігор. URL: <http://surl.li/ufjbps>
21. Волкова І. Мовна і мовленнєва компетенції у психолінгвістичній проєкції на методику навчання української мови. *Рідна школа*. 2006. № 1. С. 48-50.
22. Волкова І. Ранок НУШ Пальчикові ігри 1-4 клас *Вчителю початкових класів*. Видавництво «Ранок», 2017. 45 с.
23. Воронько П. Мовленнєвий розвиток школярів. *Початкова освіта*. 2002. № 7. С. 2-5.
24. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
25. Голуб Н.М. Дидактичний матеріал з корекції та розвитку писемного мовлення учнів молодшого шкільного віку. Київ: Слово, 2014. 384 с.

26. Горбачова Н. І. Актуальність проблеми індивідуально-диференційованого підходу в навчанні дітей із важкими вадами мовлення. *Логопед.* 2017. № 2. С. 44-47.

27. Державна національна програма освіта. URL: <http://surl.li/furswm>

28. Державний стандарт початкової освіти (2018). URL: <http://surl.li/onrsuh>

29. Дубовик С. Фонетичні аспекти культури мовленнєвого спілкування молодших школярів. *Початкова школа: наук.-метод. журн.* 2013. № 5. С. 9-12. 4.

30. Дубовик С. Фонетичні аспекти культури мовленнєвого спілкування молодших школярів. *Початкова школа.* 2013. № 6. С.3- 6.

31. Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Тодор О.Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С.Я. Єрмоленко. Київ: Либідь, 2001. 224 с.

32. Качуровська О.Б. Корекція мовленнєвого розвитку молодших школярів із важкими вадами мовлення засобами комп'ютерних технологій: Дис... канд. пед. наук: 13.00.03. Київ, 2006. 261 с.

33. Кващук А.Г. Уподібнення і розподібнення приголосних. *Українська мова і література в школі.* 1968. №9. С. 18- 26.

34. Ключко Н.Л. Підготовка дитини до школи: дефінітивний аналіз проблеми. Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія сквороди»: Науково-теоретичний збірник. Переяслав Хмельницький, 2008. Вип. 14. С. 137-140.

35. Коваль Г. П. Суржук Т. Б. Методика викладання української мови. Рекомендації до виконання науково-дослідної тематики: навчально-методичний посібник для студентів ВНЗ. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. 368 с.

36. Коваль Г., Деркач Н., Наумчук М. Методика викладання української мови. Тернопіль: Астон, 2014. 287 с.

37. Колеснік К.А. Організація групової діяльності на заняттях з мови: поєднання ігрової та пізнавальної групової діяльності учнів першого класу. *Учитель початкової школи*. № 11. 2019. С. 18-21.

38. Комарівська Н.О Імбер В.І., Олійник Н.А. Сучасні підходи до розвитку креативності молодших школярів. *Інноваційна педагогіка*, 2024. Том 1. Випуск 67. С. 90-94.

39. Комарівська Н.О., Колеснік К.А., Стахова І.А. Шикиринська О.В. Мовна освіта в системі професійної підготовки майбутнього педагога. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія : Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць. Серія : Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць. 2023. Випуск 73. С. 53-59.

40. Комарівська Н. Основи культури мовлення: навчально-методичний посібник для студентів 2-го курсу спеціальності «Початкове навчання». Вінниця, 2012. 100 с.

41. Комарівська Н. Формування культури мовленнєвої поведінки молодших школярів на уроках рідної мови. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія: збірник наукових праць. Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2015. Вип. 43. С. 43-47.

42. Концепція Нової української школи. URL: <http://surl.li/rgmwzd>

43. Король А.В. Мовленнєва картка з картинками – практичний інструмент в логопедичній діагностиці: навчально-методичний посібник. Вінниця: ММК, 2017. 45 с.

44. Кротевич Є., Родзевич Н. Словник лінгвістичних термінів / За заг. ред. С.В. Кротевича. Київ: Вид-во АН УРСР, 1957. 236 с.

45. Лазаренко Н. І. Культура мовлення як невід’ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*.

Серія: Філологія (мовознавство): зб. наук. пр. Вінниця: Планер, 2016. Вип. 23. С. 36-42.

46. Лапшина І. М. Захопливі орфоепічні вправи навчають звуки вимовляти правильно: Опанування учнями специфічних звуків російської мови. *Учитель початкової школи*. 2017. № 5. С. 15-17.

47. Лапшина І. М. Місце дидактичних ігор у позитивній мотивації полімовності дітей молодшого шкільного віку. *Науковий вісник Ізмаїльського держ. пед. ін-ту*. Ізмаїл, 2000. Вип. 9. С. 87-90.

48. Лапшина І.М. Словесні ігри та ігрові вправи у формуванні аудіативних навичок дітей дошкільного й молодшого шкільного віку. *Її величність гра: теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*: збірник статей. Вінниця: ВДПУ імені М. Коцюбинського, 2009. С. 139-145.

49. Логопедія. Підручник / за ред. М. К. Шеремет. Київ: Видавничий дім «Слово», 2010. 376 с.

50. Методика навчання української мови в початковій школі: навч.-метод. посібник для студентів ВНЗ / За наук. Ред. М.С.Вашуленка. Київ: Літера ЛТД, 2010. 364 с.

51. Мамчур Л.І. Комунікативні вправи – пріоритетний метод розвитку комунікативної компетентності учнів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Психологія. Педагогіка. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. Випуск 29. С.21-25.

52. Мамчур Л.І. Мовленнєва компетентність як компонент комунікативної компетентності учнів основної школи. *British Journal of Science, Education and Culture*, 2014. No.1. (5) (January-June). Volume V. «London University Press». London, 2014. P. 212-217.

53. Наумчук М. М. Сучасний урок української мови в початковій школі (методика і технологія навчання). Видання друге, доповнене. Тернопіль: Видавництво «Астон», 2005. 352 с.

54. Національна доктрина розвитку освіти. Затверджена Указом Президента від 17 квітня 2002 року №347 / 2002. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2002. № 2. С. 9-22.

55. Недялкова В., Ілясов О. Методи формування культури мовлення учнів початкових класів на уроках української мови. *Грааль науки*. № 27 (травень). 2023. С. 465-469.

56. Нова українська школа: основи стандарту освіти. Львів, 2016. 64 с.

57. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / zag. red. Bibik N.M. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

58. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. Київ: Аконтіт, 2008. Т.3. 862 с.

59. Пентиліук М. І. Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: збірник статей. Київ, 2012. 256 с.

60. Петрик О. Сформована внутрішня мотивація – запорука високих навчальних результатів. Методика побудови системи вправ на уроках української мови. *Учитель початкової школи*. 2017. № 1. С. 14-18.

61. Пінчук Ю.В. Основи методики виховання правильної вимови звука при дислалії. Хрестоматія з логопедії: навчальний посібник. Київ: КНТ, 2006. С. 140-148.

62. Піроженко Т. Мовлення дитини: психологія мовленнєвих досягнень дитини. Київ: Главник, 2005. 112 с.

63. Плющ М.Я., Бевзенко С.П., Грипас Н.Я. Сучасна українська літературна мова: підручник / за ред. М.Я. Плющ. 5-те вид., стер. Київ: Вища школа, 2005. 430 с.

64. Пономарьова К.І. Методика розвитку мовлення. *Методика навчання української мови в початковій школі*: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за наук. ред. М.С.Вашуленка. Київ: Літера ЛТД, 2010. С. 307-315.

65. Рібцун Ю. Учні початкових класів із важкими порушеннями мовлення: навчання та розвиток: Навчально-методичний посібник для

педагогічних працівників, які працюють з учнями з особливими освітніми потребами. Львів: Видавництво «Світ». 2020. 263 с.

66. Русова С. Вибрані педагогічні твори: у 2 кн. / за ред. Є. І. Коваленко. Київ: Либідь, 1997. Кн. 1. 272 с.

67. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. Київ: Освіта. 1992. 176 с.

68. Савченко О. Мета і результат уроку в контексті компетентнісного підходу. *Початкова школа*. 2015. № 3. С.10-16.

69. Савченко О. Формування у молодших школярів загальнонавчальних комунікативних умінь і навичок. *Початкова школа*. 2014. № 10. С. 6-10.

70. Семенюк О. А. Паращук В. Ю. Основи теорії мовної комунікації: навч. посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 240 с.

71. Словник-довідник лінгвістичних термінів юного мовознавця / С. І. Дорошенко; відп. ред., вступ. сл. О. О. Тележкіна; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2024. 400 с.

72. Сосницька Н. Формування фонетичної та орфоепічної компетентності учнів. *Початкова освіта*. 2005. № 3. С. 6-8.

73. Сучасна українська літературна мова: підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / А.П.Грищенко, Л.І.Мацько, М.Я.Плющ, Н.І.Тоцька, І.М.Уздиган; За ред. А.П.Грищенка. 3-тє вид., допов. Київ: Вища школа, 2002. 439 с.

74. Тарасюк С. Соціально-комунікативна активність дитини як фактор розвитку її індивідуальності. *Початкова освіта*. 2006. №12. С.7-8.

75. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. від 08.10.2019 року. URL: <http://surl.li/kwrwyj>

76. Тоцька Н.І. Сучасна українська літературна мова: фонетика, орфоепія, графіка, орфографія. Київ: Вища школа, 1981. 183 с.

77. Хорошовська О. Формування умінь мовленнєвої діяльності в учнів початкових класів. *Початкова школа*. 2011. № 12. С.14.

78. Цвинда З.І. Роль фонематичних процесів в умовах формування навичок правильної звуковимови у молодших школярів. URL: <http://surl.li/czvwwq>

79. Чередніченко Н. В., Ряшенцева Д. М. Корекція та формування звукової сторони мовлення в системі навчання рідної мови дітей із тяжкими порушеннями мовлення. *Логопедія*. 2011. № 1. С. 87-91.

80. Шаповал О.Є. 30 найцікавіших завдань з української мови: розвиток мовлення. *Розкажіть онуку*. 2006. Січень (№1-2). С. 48-5.

81. Шевцова Л. С. Методика застосування мовленнєвих ситуативних завдань: методичний посібник. Житомир, 2004. 94 с.

82. Шевчук С.В., Лобода Т.М. Сучасна українська літературна мова: навчальний посібник. 2-ге, вид. виправл. і доп. Київ: Арій, 2008. 384 с.

83. Шеремет М. К. Логопедія. Підручник. Третє видання, перероблене та доповнене. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2014. 672 с.

84. Яновицька Н. Граматичні вправи як основа засвоєння української мови в початкових класах. *Початкова школа*. 2017. № 8. С. 42-46.

85. Яцента Л.Є. Ігрові форми навчання першокласників. Тернопіль: Астон, 2012. 160 с.

86. Nataliia Franchuk N., Karuk I., Imber V., Komarivska N., Kazmirchuk N., Koval T. Developing future primary school teachers' communication through Pedagogy of Partnership. *Journal of Education and Learning (EduLearn)*. Vol. 18, No. 3, August 2024, pp. 607-615.